

Matematiken och våra skatter

Om politikerna kunde mer matematik, skulle kanske vårt skattesystem se bättre ut idag, är andemeningen i Hugo Wiechels artikel. Han visar hur man i enkel matematik kan fastställa sambandet mellan den genomsnittliga skatt en individ betalar och hans marginalskatt.

Den ekonomiska debatt, som förs om våra skatter, följer dels moraliska linjer såsom rättvisa, jämlikhet etc, dels rationella såsom effektivitet, negativa konsekvenser o dyl. Ofta argumenterar man förbi varann. Diskussion försvåras även därav att de matematiska sambanden ej står levande och konturskarpa framför deltagarna. I det följande skall göras ett försök att belysa sambandet mellan marginal- och medelskatteprocent med enkla matematiska hjälpmedel, som ej ställer några krav på läsarens matematiska förmåga. De förenklingar som gjorts bör i gengäld ej fresta läsaren till klander av att verkligheten ej avbildats exakt och giltigheten därmed är förverkad: Exemplet gäller sambandet mellan marginalskatt och genomsnittlig skatt.

Marginalskatten

Med marginalskatt förstår vi i allmänhet den merskatt till stat och kommun, som kommer på den översta delen av den beskattningsbara inkomsten – ofta är det skatten på en lönehöjning.

I figur A–D åskådliggörs olika skattetyper med kurvor. Gemensamt för alla diagrammen är att den vågräta axeln representerar inkomsten och den lodräta

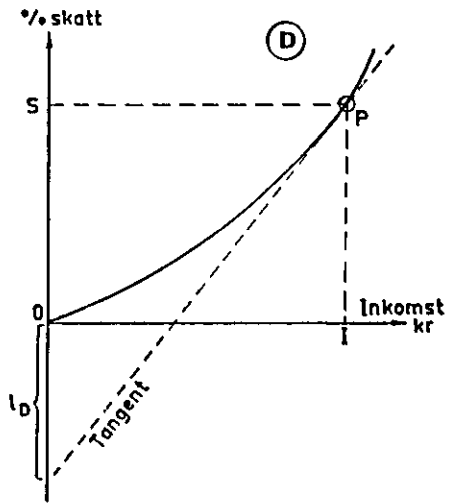
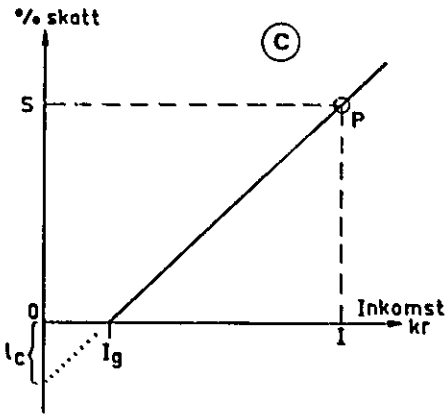
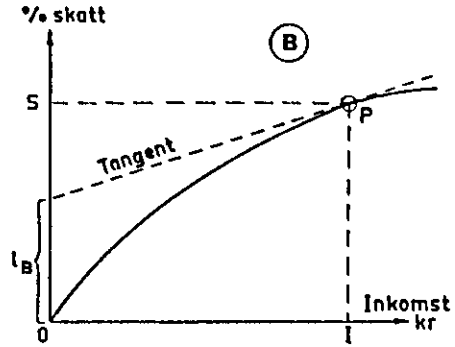
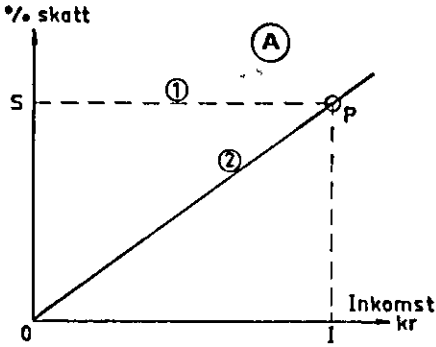
skatteprocenten (medelprocenten). Genomgående gäller att för ett fall P med inkomsten I kr skatteprocenten skall vara S, dvs den skatt som skall betalas är $S/100 \times I$. Problemet är nu hur skattekurvan skall ta sig till denna punkt i en jämn rörelse utan några skutt på vägen.

I *fallet A 1* får alla inkomster samma skatteprocent (S) och skatten blir rent proportionell mot inkomsten (dubbel inkomst ger dubbel skatt). Marginalskatteprocenten är här alltid lika stor som medelprocenten (S).

I *fallet A 2* är medelskatteprocenten stigande med inkomsten från noll till värdet S för inkomsten I. Denna skatt kallas progressiv. En fördubbling av inkomsten ger en fördubbling av medelskatteprocenten och en fyrdubbling av själva skatten. I detta fall, som är den enklaste formen av progressiv skatt, ger enkel matematik vid handen att marginalskatteprocenten *alltid* är dubbelt så stor som medelprocenten (här $2 \times S$). Om S är 40 procent blir marginalskatteprocenten 80, är S 50 procent blir den 100 procent och är S större än 50 procent blir marginalskatteprocenten större än 100 procent!

I *diagram B* har vi försökt lindra marginalskatten för höginkomsttagaren i punkten P genom att böja skattekurvan uppåt, varigenom lägre inkomster fått högre skatt än i *fallet A 2*. Effekten blir att marginalskatten för P sjunker med procenten ${}_B$ som fås genom att dra en rak linje genom punkten P, som tangerar

HUGO WIECHEL är avdelningsdirektör vid Försvarets Forskningsanstalt.

den krokiga linjen där, och se var den träffar procentaxeln.

Vill vi i stället lindra skattetrycket för låga inkomsttagare kan det ske genom annan form på skattetabellerna, genom olika bidrag eller bådadera. Den resulterande "verkliga" skatteprocenten blir då som i *diagram C* eller *D*. I *diagram C* har inkomster mindre än I_g befriats från skatt. För P blir då marginalskatteprocenten ej längre $2S$ utan $(2S + l_C)$ – dvs större än dubbla medelskatten för inkomsten I .

I *fallet D* låter vi alla betala skatt, men minskar procenten för de lägre inkomsterna genom att böja skattekurvan. Effekten i P blir då att marginalskatteprocenten blir mer än dubbla medelprocenten

liksoom i *fallet C*. På samma sätt som i *fallet B* kan vi dra tangenten i P och se var den träffar procentaxeln. Beloppet som marginalskatteprocenten ökar med utöver den dubbla medelprocenten är sträckan l_D .

Vi finner att enda sättet att belasta P med hög medelskatteprocent utan att marginalskatten blir orimligt stor är att välja en skattekurva i princip som den i *B* eller som kurva *A 2* där fotpunkten flyttats upp en bit på procentaxeln. Att forsöka lösa problemet genom att låta kurvan slingra sig som en orm för att kunna göra lösryckta påståenden om någon viss del därav, torde få betraktas som politiskt mygel.